

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap

Geachte bestuurder,

"Het zijn de mbo'ers die Nederland laten draaien en wij hebben jullie keihard nodig." Met deze woorden opende Zijne Majesteit de Koning op 27 augustus jl. het mbo-jaar 2018-2019 in Tilburg. Het was voor het eerst dat het nieuwe studiejaar van het mbo met een officiële bijeenkomst werd ingeluid. De mbo-scholen hebben hiermee een nieuwe traditie ingezet om voor iedereen zichtbaar te maken waar het mbo voor staat.

Het is betekenisvol dat de opening door Zijne Majesteit plaatsvindt in het eerste jaar van het bestuursakkoord 'Trots, vertrouwen en lef', dat we als MBO Raad en minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (als vertegenwoordiger van het Kabinet) in februari van dit jaar hebben afgesloten. Het bestuursakkoord is een weergave van onze overeenstemming over de nieuwe Kwaliteitsafspraken en onze gezamenlijke ambities voor de ontwikkeling van het mbo in de komende jaren. Nu het eerste jaar, waarop dit bestuursakkoord betrekking heeft, zijn voltooiing nadert, leek het ons goed om de balans tot dusver op te maken en met u te delen.

Deze update¹ zal voor de meesten onder u een beperkte informatieve functie hebben. Wij hoeven u niet bij te praten waar u als bestuurder al druk bezig bent. Niettemin is het goed om samen te markeren dat dit eerste jaar cruciaal is geweest. Met elkaar hebben we belangrijke stappen gezet, met name waar het de nieuwe Kwaliteitsafspraken betreft. Op andere onderdelen van het bestuursakkoord hebben we nog een weg te gaan. Maar ook voor die onderdelen geldt dat we in 2018 de fundamenten hebben gelegd. Als we de verschillende puzzelstukken bij elkaar leggen, zien we dat zich al een rijk palet aan resultaten aftekent. Dat geeft vertrouwen voor de komende jaren. Onze voorlopige conclusie is dan ook: *'so far, so good'*.

Uitgangspunten

Grondslag van het bestuursakkoord is de gezamenlijke visie op de positie die het mbo in de Nederlandse samenleving inneemt en de richting waarin het beroepsonderwijs zich zou moeten ontwikkelen. Hoewel onze visie ambitieus is, heeft het mbo een goed vertrekpunt om deze ambities waar te maken. De mbo-scholen hebben sinds 2015 met aanwijsbaar succes gewerkt aan het realiseren van de doelstellingen van *Focus op vakmanschap* en *Ruim baan voor vakmanschap*. Dat blijkt onder meer uit de tevredenheidsmetingen onder leerlingen, medewerkers en leerbedrijven en uit de beoordelingen van de Inspectie van het Onderwijs. Dat is voor de scholen overigens geen reden om achterover te leunen. Kwaliteit leveren blijft altijd een vereiste dat aandacht vraagt. Zeker in een tijd waarin de arbeidsmarkt steeds hogere eisen stelt aan mbo-gekwalificeerden en waarin de druk om op zo hoog mogelijk niveau te kwalificeren toeneemt.²

In de gezamenlijke visie van het bestuursakkoord staan drie uitgangspunten centraal:

- ***Mbo-scholen innoveren hun onderwijs voortdurend en dragen bij aan de innovatie van hun werkgebied:*** Belangrijk is hier de ontwikkeling van de samenwerkingsverbanden tussen mbo-scholen en bedrijfsleven, die wordt aangejaagd met het Regionaal Investeringsfonds mbo. Afgelopen jaar zijn er acht

¹ Deze update staat los van de formele evaluatie; daarover zijn in het bestuursakkoord specifieke afspraken gemaakt (nl. na de midtermreview én na de eindbeoordeling van de Kwaliteitsafspraken).

² MBO in Bedrijf, 'Met volle zeilen, Voortgangsrapportage Kwaliteitsafspraken', augustus 2018.

samenwerkingsverbanden bijgekomen (het huidige totaal bedraagt 119) gericht op informatietechnologie, groen, zorg, bouw en infra, logistiek en horeca, die in totaal € 7,8 mln. uit het fonds ontvangen. In de nieuwe Kwaliteitsafspraken krijgen mbo-scholen maximale ruimte voor het gezamenlijk met regionale partners vormgeven van hun strategie (zie verder in de paragraaf Kwaliteitsafspraken 2019-2022).

- **Mbo-scholen bieden gelijke kansen aan alle jongeren:** Het verbeteren van de doorstroom in de beroepskolom is een prioriteit geworden in de nieuwe Kwaliteitsafspraken. De Associate Degree vergroot gelijke kansen in de doorstroom naar het hbo. De MBO Raad zal hierover een convenant tekenen met de Vereniging Hogescholen op de landelijke AD-conferentie op 8 november a.s. Verder worden later dit jaar de eerste opbrengsten gepresenteerd van een verkenning naar breder georiënteerde mbo-2 opleidingen, die kunnen bijdragen aan minder schooluitval. Ook op gelijke kansen rondom de doorstroom naar de arbeidsmarkt worden stappen gezet. De minister heeft in een [brief aan de Tweede Kamer](#) maatregelen aangekondigd vanwege discriminatie in de toekenning van stageplekken, waaronder het organiseren van trainingen voor bedrijven om hen te leren te selecteren zonder vooroordelen. Ook blijven we ons samen met de partners in SBB inzetten om mensen met een grote afstand tot de arbeidsmarkt te helpen zich te kwalificeren voor een beroepskwalificatie. SBB heeft deze maand een plan van aanpak opgeleverd voor uitvoering van de pilots rondom leerbanen en praktijkleren, samen met samenwerkingsverbanden van gemeenten, UWV, werkgevers en mbo-instellingen.
- **Het mbo-onderwijs voor volwassenen gaat toenemen:** Dit jaar zijn de bakens verzet voor het onderwijs aan volwassenen. Onder 'Leven Lang Ontwikkelen' gaan we daarop uitgebreider in.

Deze uitgangspunten vragen van mbo-scholen adequaat en wendbaar te reageren op de dynamiek van de arbeidsmarkt, de behoeften van studenten (waaronder volwassenen), de decentralisatie van rijkstaken naar gemeenten, demografie en andere maatschappelijke ontwikkelingen. Om die uitdaging aan te kunnen hebben mbo-scholen ruimte nodig om hun eigen missie en keuzes te bepalen in afstemming met de partners in hun werkgebied. De afspraken in het bestuursakkoord zijn er dan ook op gericht om deze ruimte te creëren, en om het onderwijs continu te innoveren en te verbeteren met het oog op de uitdagingen in onze samenleving.

Effecten voor studenten en onderwijspersoneel

Het bestuursakkoord moet ertoe leiden dat studenten in hun onderwijs sterker verbonden zijn met de nieuwste ontwikkelingen in het werkveld en meer gelijke kansen krijgen. Daar hebben zij zelf ook invloed op; via de medezeggenschap hebben studenten wettelijk instemmingsrecht op de hoofdlijnen van de begroting en daarmee zijn zij betrokken bij de Kwaliteitsafspraken. Ook op andere punten is de invloed van studenten afgelopen jaar versterkt. Naar aanleiding van het servicedocument leermiddelen (schoolkosten), dat MBO Raad, JOB en OCW voor de zomer overeen zijn gekomen, is afgesproken dat elke school het schoolkostenbeleid voorlegt aan de Studentenraad.

Ook de docenten, instructeurs en andere werknemers in het mbo praten via de medezeggenschap mee over de kwaliteitsafspraken. Zij krijgen meer ruimte in wet- en regelgeving voor innovatief handelen (zie verder bij 'Ruimte, vertrouwen en transparantie'). Mbo-scholen moeten aantrekkelijk blijven voor (een nieuwe generatie) docenten, instructeurs en andere werknemers. De nodige instroom van nieuwe docenten zal voor een belangrijk deel plaatsvinden via zij-instroom. Als ondertekenaars van het bestuursakkoord hebben we ons daarom voorgenomen te verkennen hoe de financiële mogelijkheden voor zij-instroom verruimd kunnen worden. Hiertoe is een belangrijke stap gezet; het extra budget voor zij-instroom in het mbo wordt door de minister van

OCW verhoogd met € 1,8 mln. in 2018, naast het reeds beschikbare budget. Ook voor 2019 is extra budget beschikbaar.

Verder hebben de MBO Raad en werknemersorganisaties AOb, CNV Onderwijs, FNV Overheid en UNIENFTO/FvOv in september 2018 een onderhandelaarsakkoord over een cao voor de werknemers in het middelbaar beroepsonderwijs gesloten. Daarin zijn onder meer afspraken gemaakt over loonsverhogingen in de periode 2018-2020, wendbaarheid van het beroepsonderwijs, de ambitie om werkdruk te verminderen, instructeurs en startende docenten. Deze cao draagt eraan bij dat het mbo aantrekkelijker wordt om te werken. De cao mbo is per 1 oktober 2018 in werking getreden en loopt tot 1 juli 2020.

Kwaliteitsafspraken 2019-2022

In het bestuursakkoord is de basis gelegd voor de nieuwe tranche kwaliteitsafspraken, die volgend jaar van start gaat. Kern daarvan is dat elke mbo-school afspraken maakt met de minister van OCW en deze vastlegt in een Kwaliteitsagenda, die voortvloeit uit de strategie van de mbo-school en wordt vormgegeven met de partners van de mbo-school. De mbo-school bepaalt zelf in overleg met de regionale partners haar eigen strategie en prioriteiten. Een derde van het investeringsbudget moet daarbij wel besteed worden aan een of meer speerpunten die de overheid heeft vastgesteld.³

Voor de uitvoering van de kwaliteitsafspraken is jaarlijks een aanvullende bekostiging beschikbaar van ca. € 400 mln. Daarvan is 25 procent bestemd als resultaatafhankelijk. De mbo-scholen steken daarmee behoorlijk hun nek uit.

De mbo-scholen zijn momenteel hun Kwaliteitsagenda's aan het afronden, die zij uiterlijk 31 oktober a.s. inleveren bij de Commissie Kwaliteitsafspraken MBO. De commissie (die onder leiding staat van de heer M. Scheffer, gedeputeerde bij de provincie Gelderland) maakt voor 1 april 2019 haar voorlopige advies over de Kwaliteitsagenda's bekend. Op grond hiervan zal de minister van OCW besluiten nemen over de Kwaliteitsagenda's. De voorwaarden waaronder mbo-scholen een Kwaliteitsagenda opstellen zijn in juni jl. gepubliceerd met de 'regeling kwaliteitsafspraken mbo 2019-2022'.

<https://www.kwaliteitsafsprakenmbo.nl/documenten/publicatie/2018/06/15/regeling-kwaliteitsafspraken-2019-2022>

De MBO Raad heeft de afgelopen maanden op verschillende locaties in het land bijeenkomsten georganiseerd om met de mbo-scholen deze voorwaarden te bespreken en hen te ondersteunen in het maken van de Kwaliteitsagenda's.

Parallel hieraan zijn door OCW maatregelen rondom de bekostiging uitgevoerd, die in het bestuursakkoord zijn opgenomen en ook van betekenis zijn voor de Kwaliteitsafspraken. De afschaffing van de cascadebekostiging is met de aanpassing van het Uitvoeringsbesluit WEB voorbereid en wordt, mits de Tweede Kamer instemt, per 2019 ingevoerd. De regelingen Schoolmaatschappelijk Werk en Gelijke Kansen zijn toegevoegd aan het budget voor de Kwaliteitsafspraken. Over de doelmatigheidskorting uit het regeerakkoord hebben de ondertekenaars in het bestuursakkoord opgenomen dat zij *agree to disagree*. Dit is tot nu toe onveranderd. Ook wordt de bekostiging van de groene mbo-scholen (aoc's) en de bekostiging van de andere mbo-scholen per 2019 geharmoniseerd. De achterstand in bekostiging, die de aoc's in 2018 ten opzichte van de andere mbo-scholen hadden, is gecompenseerd met een eenmalige verschuiving van € 11 mln. in de begroting.⁴ Verder wordt vanaf 2019 ruim € 3 mln. uit de extra middelen van Regeerakkoord voor het terugdraaien van een taakstelling op het groen onderwijs toegevoegd aan de lump sum van de mbo-scholen.⁵ Dit alles heeft eraan bijgedragen dat de aoc's in positie zijn om de komende jaren een uitdagende Kwaliteitsagenda uit te voeren. De toekomstbestendigheid van het groene onderwijs en het verdiepen van de

³ Die speerpunten betreffen: jongeren in een kwetsbare positie, gelijke kansen en de aansluiting onderwijs-arbeidsmarkt.

⁴ Deze middelen zijn gevonden binnen het artikel MBO van de OCW-begroting.

⁵ Hiervoor is structureel € 10 mln. beschikbaar. Dit bedrag is nodig om bestaande tekorten op de huidige middelen voor groen onderwijs – die van het voormalige Ministerie van EZ zijn overgeheveld naar OCW – te dekken. Deze tekorten zijn onder andere ontstaan door de groter dan geraamde groei van het aantal deelnemers.

relaties met andere scholen zijn daarbij niet te onderschatten opgaven. De aoc's zijn daarover in goed gesprek met OCW.⁶

Ruimte, Vertrouwen en Transparantie

De ambities van het bestuursakkoord gaan alleen dan werkelijkheid worden als mbo-scholen de ruimte krijgen om te innoveren. Het bestuursakkoord zet daarom in op acties, die zijn gericht op het wegnemen van wettelijke belemmeringen voor innovaties. Daartoe is een zogenoemde MBO Brigade in voorbereiding, die gaat onderzoeken welke regels innovatief handelen in de weg zitten en welke voorstellen gedaan kunnen worden om belemmeringen weg te nemen. Een dergelijk initiatief heeft volgens de ondertekenaars alleen kans van slagen als onderwijsteams zich daarvan eigenaar voelen en leidend zijn in het aangeven van waar volgens hen de belemmeringen zitten. We willen met de MBO Brigade voortbouwen op ervaringen, die eerder zijn opgedaan (bijv. in de ontregel-aanpak van ROC van Amsterdam en in het Zorgpact) en deze goed toepassen op specifieke, lastige thema's, met gebruikmaking van kennis en deskundigheid van diverse experts en bestuurders. We koersen daarmee af op een innovatieve aanpak van regeldrukagenda's en vermindering van administratieve lasten. Dat vergt goede onderlinge afstemming en dat heeft tijd nodig. We gaan er van uit dat de MBO Brigade begin 2019 van start kan gaan.

In het bestuursakkoord is aandacht gevraagd voor de kwaliteitsborging door de mbo-scholen, in het bijzonder de regelmatige beoordeling van de mbo-opleidingen met betrokkenheid van onafhankelijke deskundigen (zoals bepaald in artikel 1.3.6. van de WEB). De MBO Raad gaat hierover dit najaar gesprekstafels met haar leden organiseren. De Inspectie start binnenkort met een themaonderzoek over dit onderwerp.

Het geven van meer ruimte en vertrouwen vergt dat de mbo-scholen lef tonen in hun activiteiten en maximaal transparant zijn in wat zij presteren. De benchmark en MBO Transparant zullen verrijkt worden met informatie over de waardering van alumni. Een eerste pilot met een alumnitoolkit is dit jaar gestart.

Verder is in het bestuursakkoord afgesproken dat samen met SBB een nieuw onafhankelijk MBO Portal tot stand komt over studiekeuze-informatie. Dat is gebeurd: onlangs is de portal Kies MBO online gegaan, waarmee studenten en hun ouders goed geïnformeerd worden over het opleidingsaanbod, de studenttevredenheid daarover en het arbeidsmarktperspectief. Aan deze portal zijn de (binnenkort verplichte) studiebijsluiters van de verschillende mbo-scholen verbonden.

Leven Lang Ontwikkelen

Als ondertekenaars van het bestuursakkoord zijn wij overeengekomen dat wij ons sterk maken voor een optimale inzet van de publiek opgebouwde infrastructuur voor permanent leren voor volwassenen zonder dat dit op enigerlei wijze het onderwijs aan jongeren ondermijnt. Het mbo gaat aantrekkelijker en geschikter worden voor volwassenen.

Op die manier leveren we een bijdrage aan de doorbraak op leven lang ontwikkelen, die noodzakelijk is om mensen in staat te stellen zich om en bij te scholen ten behoeve van arbeidsmarktsectoren, waar veel werkgelegenheid is. Een noodzaak die wordt verhevigd door ontwikkelingen als de energietransitie. Ook dragen mbo-scholen graag hun steentje bij aan het stimuleren van productief en gezond werken.

De aanpak in het bestuursakkoord richt zich enerzijds op meer ruimte voor flexibiliteit (in wet- en regelgeving) en anderzijds op het uitdagen van mbo-scholen om de ruimte, die er is, te pakken.

Onderdelen van de aanpak daarvan betreffen in de eerste plaats de mogelijkheden voor scholen om volwassenen in de zogenaamde derde leerweg delen van opleidingen met een certificaat af te laten sluiten. Nadat de minister van OCW op voorstel van de SBB aan steeds meer keuzedelen (inmiddels meer dan 100) een certificaat heeft verbonden, zijn

⁶ Zie ook brief aan de Tweede Kamer over de toekomstbestendigheid van het groen onderwijs, september 2018. <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2018/09/13/kamerbrief-over-toekomstbestendigheid-groen-onderwijs-en-gespreksronde-aoc%E2%80%99s>

in juni jl. ook pilots gestart met certificaten voor beroepsgerichte onderdelen van een kwalificatie. Vijftien samenwerkingsverbanden van mbo-scholen, bedrijven en brancheorganisaties doen hiermee eerste ervaringen op. De pilots worden uitgevoerd in de tekortsectoren zorg, horeca, bouw en techniek en betreffen mbo-opleidingen van niveau 2, 3 en 4. De samenwerkingsverbanden in de pilots voor niveau 2 onderzoeken hoe scholing met een mbo-certificaat kan zorgen voor het snel en kwalitatief inzetbaar maken van zij-instromers/werkzoekenden van buiten de sector, als eerste stap in de loopbaanontwikkeling. In de zorg wordt nagegaan of medewerkers met een behaald mbo-certificaat een deel van de taken van medewerkers van een hoger niveau kunnen overnemen, om zo de werkdruk te verminderen. Verder onderzoekt een aantal samenwerkingsverbanden in de techniek welke bijdrage mbo-certificaten kunnen leveren aan benodigde bijscholing van zittende medewerkers vanwege de energietransitie en de duurzaamheidsagenda.

Ook krijgen mbo-scholen meer mogelijkheden om volwassenen vrijstellingen te verlenen voor Nederlands, Engels, Rekenen, loopbaanoriëntatie en burgerschap, wanneer zij aan deze eisen reeds eerder in hun loopbaan hebben voldaan. Het gaat dan om volwassenen die al enige tijd het onderwijs verlaten hebben met een diploma op minimaal het niveau van een startkwalificatie. De minister van OCW bereidt hiervoor op dit moment een wijziging van de regelgeving voor. Hierover vindt op dit moment intensief overleg plaats met tussen OCW en de MBO Raad. Dit is een belangrijk onderdeel aan de aanbodzijde om het aanbod van certificaat- en diplomagericht onderwijs te vergroten met het oog op wat werkgevers en werknemers écht vragen.

In het bestuursakkoord is benadrukt dat mbo-scholen meer gebruik kunnen maken van de wettelijke mogelijkheden voor het aanbieden van maatwerk onderwijs voor volwassenen. Door bijvoorbeeld gebruik te maken van de mogelijkheid om af te wijken van de normen voor onderwijstijd, het verkorten van de studieduur, het verlenen van vrijstellingen op grond van relevante werkervaring en het verlenen van vrijstellingen voor generieke examenonderdelen (o.a. loopbaanoriëntatie en burgerschap). Naar analogie van een soortgelijk initiatief in het po en vo hebben de Inspectie van het Onderwijs en de minister van OCW op 5 oktober jl. de brochure *Ruimte in Regels* gepubliceerd waarin onderdelen van de wet worden toegelicht voor experts binnen scholen, met als doel helderheid te geven over wat er (al) kan binnen de context van de huidige wet. Specifiek op het punt van ruimte voor maatwerkonderwijs aan volwassenen komt een aanvullend document dat aan het einde van dit jaar gereed zal zijn. Het ministerie van OCW en de MBO Raad voeren hierover nog overleg. Verder kunnen mbo-scholen bij het Kennispunt Leven Lang Ontwikkelen van de MBO Raad terecht voor informatie, handreikingen, kennisdeling en goede voorbeelden van maatwerktrajecten voor volwassenen. In het voorjaar 2018 heeft het Kennispunt hiertoe een website voor leven lang ontwikkelen gelanceerd.⁷

Verder worden via nieuwe PPS-en het Regionaal Investeringsfonds (RiF) om extra inzet gevraagd op het thema leven lang ontwikkelen. Dat gebeurt door middel van het delen van de goede voorbeelden en extra inzet op dit thema van het Platform Bèta en Techniek. In het beoordelingskader van de nieuwe regeling RiF is tot uitdrukking gebracht dat subsidieaanvragen waarin een Leven Lang Ontwikkelen centraal staat, een hogere ranking krijgen.

De ondertekenaars van het bestuursakkoord willen met de Leven Lang Ontwikkelen agenda ook een verschil maken voor werkzoekenden en werkenden voor wie een startkwalificatie of entreeopleiding (nog) een brug te ver is. In het mbo stromen naast talentvolle vakkrachten en aanstaande middenmanagers ook kwetsbare groepen in, waarvoor een diploma, een duurzame plek op de arbeidsmarkt en economische zelfstandigheid geen vanzelfsprekendheid is. Het mbo maakt voor deze jongeren echt het verschil. Door uitstekend onderwijs en persoonlijke begeleiding, waarin de mbo-scholen samenwerken met gemeenten en partijen uit het zorg- en arbeidsmarktdomein, kunnen

⁷ <https://levenlangontwikkelen.nl/>

deze jongeren een diploma halen, een goede start maken op de arbeidsmarkt of doorstromen naar een goede vervolgopleiding.

De stappen die in het bestuursakkoord zijn opgenomen om de aanbodzijde te stimuleren, moeten in samenhang worden gezien met het kabinetsbeleid om voor elk individu een eigen leer- en ontwikkelbudget te realiseren (de vraagzijde). Dit aspect is geen expliciet onderdeel van het bestuursakkoord. Het kabinet werkt de komende periode aan een uitgavenregeling om publieke middelen in te zetten voor het individu in de vorm van een publiek individueel leer- en ontwikkelbudget. De middelen voor deze uitgavenregeling komen uit de voorgenomen afschaf van de fiscale aftrek voor scholingsuitgaven (€ 218 miljoen). De nieuwe uitgavenregeling voor een publiek individueel leer- en ontwikkelbudget zal naar verwachting in 2020 in werking treden. Tot die tijd blijft de fiscale aftrek voor scholingsuitgaven bestaan.

Overige thema's

Aan de realisatie van de bestuurlijke agenda's die op de terreinen van Examinering, Burgerschap en LOB zijn gesloten tussen MBO Raad, OCW, JOB, NRTO en andere partners, wordt volop gewerkt. De resultaten daarvan zullen uiteindelijk moeten zijn terug te zien in de onderwijskwaliteit en de studieloopbanen van studenten. In de looptijd van het bestuursakkoord zal daarover meer bekend worden.

Tot slot

Eerder deze maand vond in Amsterdam de *General Assembly* van de *World Skills* plaats. Het was een drukbezochte conferentie met meer dan 350 deelnemers uit allerlei landen. Onderdeel van de conferentie waren bezoeken aan verschillende mbo-scholen en leerbedrijven in de Amsterdamse regio. De internationale gasten toonden zich (wederom) diep onder de indruk van wat ons mbo weet neer te zetten. Niet voor niets oordeelt de OECD dat we één van de best presterende stelsels van de wereld hebben. Afgelopen jaar is er veel gedaan om ons mbo ook in de toekomst op topniveau te laten meetellen. De mooie resultaten die het afgelopen jaar zijn geboekt om de realisatie van het bestuursakkoord dichterbij te brengen, zijn te danken aan de inzet van docenten, bestuurders, andere medewerkers in het mbo, ambtenaren en velen die zich onvermoeibaar inzetten voor het middelbaar beroepsonderwijs. Wij zijn hen allen zeer erkentelijk en vertrouwen erop dat we ook de komende jaren samen blijven werken om ons gedeelde ontwikkelperspectief te verwezenlijken.

Met vriendelijke groeten,

De minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap,
Ingrid van Engelshoven

De voorzitter van de MBO Raad,
Ton Heerts